№ 91. 25 śnieżnia 1916 h. Cena 5 fen. (3 kap.)

HOMAN

BIEŁARUSKAJA WIŁEŃSKAJA CZASOPIS

WYCHODZIĆ DWA RAZY U TYDZIEŃ: U AUTORKI I U PIATNICY.

Cena s pierasyłkaj i dastaŭkaj da chaty: 1 hod—4 m. 80 fen., na ½ hodu—2 m. 40 f., na 3 miesiacy — 1 m. 20 f., na 1 mies. — 40 f.

Adres redakcii: Wilnia, Zawalnaja 7.
Adres administracii i ekspedycyi:
M. Stefanskaja 23.

„Atkaz" Wilsonu.

Abstreł Besearabskago beragu.

24 śnieżnia.

Zachodni teatr:

Naabapoł Weltje, ŭ zawarcci Ipra, anhlickije atrady ŭ ranicznym zmroku, paśla padhatoŭki ahniom, atakawali naszy pazycii. Jany adbity. Na reszci frontu, bolszaj czaściu pry drennaj pahodzi, tolki słaby ahoń.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Biez wydatnych prypadkoŭ.

Front erc-hercoga Jozefa: U zasypanych śnieham lasistych Karpatach ahoń artyleryi na adrezku Ludowaj i Kirli Baby ad czasu da czasu krapczeŭ. Na poŭnaczy ad daliny Už rasiejcy iznoŭ wiali ataki. Paśla adbitaho nastupleńnia im udałosia ŭmacawacca kala chrybta Madjaros.

Front Makienzena: Operacijami dobrudžskaj armii worahi adcisnuty ŭ paŭnoczna zachodni kraj. Paŭnoczny bierah Dunaju naabapeł Tulczy abstreliwajecca naszaj artyleryjej.

Makiedonski front: Miž Wardaram i wozieram Dojran niamieckije i boŭharskije pazycli byli pad silnym ahniom anhliczan. Atakawaŭszyje ŭ wieczary bataljony aposznich krywawa adbity.

Doświtki mira?

ŽENIEWA. Ab adkazie sajuźnikoŭ na notu Wilsona adbywajuć narady Llojd Džorаž i dyplomatycznyje predstaŭniki sajuznych dzieržaŭ.

Niezaležnie ad hetaho gabinety sajuźnikoŭ abhawarywajuć atkaz na mirnaje predłažeńnie Niamieczczyny. Hety atkaz užo blizka szto hatoŭ. Jon budzie nadta abszyrny.

«Temps», oficycz francuskaho prawicielstwa, danosić, szto jon budzie adpawiedać piamowam Bryana, Llojd Džordža i Sonninc.

Jak pawiedamlajuć z Nju-Jorka, nota Wilsona raniejsza za notu Niamieczczyny. Wysyłka jaje zadzieržałasia zatym, szto ždali adpawiednaho momentu.

Pawodłuh paryžskich wietak u kułuarach francuskaho parlamentu wyskazywali hetkije dumki. Matywy Wilsona—wielmi paczesny, ale Franciju ŭciahnuli ŭ wajnu, i jana nia maje nijakich zawajewacielnych planoŭ, tym czasam worahi nieukrywali swajej dumki ab szybkim zniszčažeńni jaje. Francija pawinna rupicca ab toja, kab hetkaje nieszczaście nie mahło-by paŭtarycca iznoŭ.

«Corr. della Sera», adna s samych wydatnych italjanskich hazet, pisze, szto treba piersz dać centralnym dzieržawam zasłuženuju adprawu i tady dawiaści Wilsonu miralubstwa sajuźnikoŭ.

CURYCH. Nieutralnyje dzieržawy maniacca jaszcze bolej paszyryć swajo wystupleńnie za mir. Skandinaŭskije dzieržawy predłažyli ŭ najbližejszym czasi sazwać naradu neutralnych Swejcaryi. Jadyny punkt, ab katorym buduć radzić, heta—pytańnie ab miry.

Franzuski szowinizm.

PARYŽ (W.T.B.). 24.XII. Parlamenckaja Kamisija zahranicznych spraŭ razhladzieła ŭczora notu Wilsona i naznaczyła deputaciju, katoraja pojdzie da minsira-prezydenta prasić, kab jon nie dawau nijakoha atkazu na notu Wilsona.

1½ miljarda na wajnu.

BERLIN. U Londani robiać aposznije pryhataŭleńnia dla ahramadnaj pazyki 1½ miljarda dollaroŭ. Dziela hetaho naładžen sajuz wialikich bankoŭ. Nia hledziaczy na niezwyczajna ciažkije warunki, jość nadzieju na udaczu pazyki.

Razwiazka batalii na Sommie.

BERLIN. Za aposznije 4 tydni bajewaja rabota piachoty na fronci Sommy blizka zusim spyniłasia. Hetyje czatyry tydni stanowiać razwiazku batalii. Na ŭsim nowym fronci Sommy pabudowana cełaja systema akopoŭ. Anhliczanam i francuzam treba iznoŭ paczynać rabotu ad paczatku; ŭsia praca i achwiary, pałoženyje ŭ piać miesiacoŭ, prapali darma. Zzadu za pierszaj systemaj akopoŭ jość bolej tuzina ŭmacawanych linij dziela zaszczyty. Hetak bitwa pry Sommie zakonczyłasia poŭnaj udaczaj dla niamieckaho aruža.

Pałažeńnie u Dobrudžy.

BERLIN. Szybkim naciskam boŭhary zachapili miesto Tulczy. Hetak pabiedzicieli panujuć nad nižnim Dunajem, nad kanałam Sulina i nad rukawom świataho Jurja. Parachodztwo pa Dunaju zusim piarerwano i dla rasiejskich transpartoŭ u Galac i da Seretu mohuć służyć tolki czyhunki z Rani i Jass. Krajniaje uschodniaje kryło złuczenych armij, zanimajuczy Tulczu, zdabyło aporny punkt, katoraho nielha abyjści. Na ŭschodzie daje podyjści da ich szyrokaja delta Dunaju. Na poŭnaczy Tulcza prykryta 15-wiarstowym pojasam bałot. Sacharow i jaho wojski adcisnuty ŭ paŭnoczna-sachodni kut Dobrudžy; dzie la adstupleńnia jany mohuć skarystać tolki z Szakija i Braiła. Wielmi trudna dumać, kab jany zrabili aposznuju sprobu ŭdzieržacca na linii Turkoja—Greci — Fejlor — Isakija.

Prykaz kamendanta Jass.

SZTOKHOLM. Wajenny kamendant Jass wydaŭ hetki prykaz:

„Usie kłuby, sajuzy i sabrańnia zabaronieny. Usie, chto byŭ pakarany za baniebnyje prastupki, pawinny pastupić u armiju. Za złodziejstwo, hrabiežstwo i padpał karacimuć rastrefam".

Mnoha rumynskich czynoŭ samawolna kidajuć służbu i ŭciakajuć zahranicu. Z hetaj pryczyny asabliwa wialikaje zamieszańnie panuje na czyhunkach.

Z aposznich dzion:

23.XII. **Zachodni teatr:**

Front Albrechta Wiurtemberskaho: U zawaroci Ipra i Witczeta artyleryjskaja bitwa dajszła wialikaj siły. Na pałudziennym ŭschodzi ad Ipra atakawali anhlickije atrady. Jany byli adbity ahnicm, a ŭ adnym miejscy — sztykami. Na pałudni ad Bessinge patruli prywiali z adnej okspedycii pałonnych, kulemioty i dabyczu.

Front niamieckaho Naślednika: Na fronci ŭ Szampani i na Maasie — słaby ahoń. U Wegiezach, pry Minstery, niamieckije patruli zachapili francuskuju starožu. Kala Frapel na ŭschodzi ad St. Die, i na pałudni ad kanału Rejn—Rona nastupaŭszyje paśla silnaj dadhatoŭki ahniom francuskije atrady adbity.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Niczoha wydatnaho.

Front erc hercoga Jozefa: S patrulnych operacij u lasistych Karpatach prywiedzieny pałonnyje i kulemioty. Na pałudni ad Mestekanesti aŭstryjaki adwajewali nazad nidaŭna zdabytuju rasiejcami pazyciju.

Front Makienzena: U Dobrudžy złuczenyje siły zdabyli szturmam niekolki rasiejskich pazycij i zaniali Tulczu, na nižnim Dunaju. Czysło pałonnych dajszło da 1600 dusz. Zdabyty niekolki kulemiotoŭ.

Makiedonski front: Na woziery Dojran—ahoń artyleryi. U dalinie Strumy—patrulnyje bitwy.

Dobrudža, aprycz pałasy miž Maczynam i Sakija, aczyszczena ad worahoŭ.

Aŭstryjackaje apawieszczeńnie.

WIENA. 23.XII. **Uschodni teatr:** (hl. niamieck. apaw.).

Italjanski teatr: Biez wydatnych prypadkoŭ.

Szwejcaryja pryłuczajecca da wystupleńnia Wilsona.

BERN. 23.XII. Uczora, 22 śnieżnia, Szwejcarskaje prawicielstwo wajujuczym dzieržawam notu, kažuczy, szto dałuczajecca da wystupleńnia prezydenta Ameryki, Wilsona, i wyskazywaje žadańnie ŭsielakimi sposabami pamahać zamireńniu.

Naznaczeńnie Mikałaja Mikałajewicza.

PIECIARBURH. Hazety danosiać s Tyflisu, szto wialiki kniaź Mikałaj Mikałajewicz wiernіecca ŭ Pieciarburh nie paźniej Kalad, kab paśla ŭziać hłaŭnuju kamandu nad rasiejska-rumynskimi siłami.

U Wialikaje Świata.

Na doŭhim, rasciahnuŭszymsia na mnoha sot wiarstoŭ bajewym fronci ŭžo trejci hod lijecca kroŭ czeławiecza, ŭžo trejci hod topczucca ŭsie prawy ludzkije i boskije. Niaczutaja pawodłuh swajej miery wajna, adarwaŭszy miljony rabotnikoŭ ad sachi, warsztatu, maszyny, niszczyć rod ludzki, niszczyć zdabytaje pracaj pakaleńnioŭ bahaćcie narodoŭ — duchowaje i materjalnaje. A tyje, ad adnaho słowa katorych zależyć spynić usie straszenstwy wajny, u piakielnaj hordaści adkidajuć usielakuju dumku ab zamireńni i zaciahiwajuć aružnaje zmahańnie biez kanca-kraju. I narody dalej wiaduć krywawaje dzieła, i zaharajucca zaŭziataściu i nienawiściu sercy na śmierć stamiŭszychsia ludziej...

Jak dziŭna ŭ taki czas wyhladaje świata wialikaj zapawiedzi — świata naradžeńnia Chrysta, pryniesszaho świetu nowuju nawuku *lubowi da bližniaho!* Jak dziŭna słuchać słowy, apawieszczajuczyje prychod carstwa Božaho na ziamlu, kali nawakoł nas bušuje praŭdziwaje piekło, kali kožyn dzień praliwajucca całyje reki krywi czeławieczaj...

A ŭsio-ž taki ŭ hetyje dni światkawańnia Božaho Naradžeńnia sercy i duszy naszy napaŭniajucca dziŭnaj radaściu. Nie zdarma hetaje świata złuczyłosia z adwiecznym światam Kalady — žywatworčaho, ažyŭlajuczaho ŭsio na ziamli Sonca: kožyn hod, paśla chmarnaj wosieni, paśla panawańnia ciemry ŭ doŭhije noczy zimowyje, u hetyje dni u pryrodzi adbywajecca wialiki pierałom, i Soniejko paczynaje krok za krokam adwajowywać bolej czasu dla dnia, honić ciemru i ściužu zimowuju, sulić skory prychod wiasny. Ŭ hetym szto-hodnym adžywańni ziamli, zamierszaj pad płastom śniehu, jość wialiki symwoł *adradžeńnia czeławieczestwa, adradžeńnia narodoŭ.*

Darma, szto siahońnia dzikije instynkty ŭziali wierch nad dabrom, szto ludzi, zanimaŭszyjesia dahetul twareńniem kulturnych cennaściej, ciapier addajuć swaje duchowyje i fizycznyje siły sprawie niszczeńnia. Czym jarczej wyjaŭlajucca straszenstwy wajny, pastawiŭszaj brata suproć brata, tym silniej uzdryhniecca świet, kali, zakonczyŭszy krywawuju baraćbu, jon ćwiarozymi waczyma ahlaniecca nawakoł siabie i pacznie liczyć swaje straty. I tady zrazumiejuć ludzi, jakoje wialikaje zło niasnć im wojny, i mo nie padnimiecca bolej prastupnaja ruka, kab zapalić nanowa suświetny pažar. Zrazumiejuć mo' narody, szto niawoleńnie słabiejszych, jak kožyn prastupak, nia može służyć za asnowu mira na ziamli, i ŭ hetaj świadomaści znojduć sposab dajści takoha ładu, katory zabaspieczyŭ by kožnaj nacii i czeławieku wolnaje žyćcio, jednajuczy dziela supolnaj tworczaj pracy ŭsie kulturnyje narody.

My wierym, szto i dla nas prabje tady hadzina zapraŭdnaho adradžeńnia, szto skonczycca adwiecznaja kryŭda, jakuju cierpić Narod Biełaruski. I, kulturny i mocny, pojdzie jon z druhimi nacijami da lepszaj doli ŭsich i złožyć u suświetnuju kulturnuju skarbnicu najlepszyje, najdaražejszyje dary — tworczestwo swajho ducha.

U hetyje światyje dni my witajem adzin adnaho szczyrym słowam, žadajuczy szczaścia. Witaj že nam i Ty, Biełaruski Narodzie, na pieradodni lepszaj doli: Ty pierecierpieŭ užo najhorszyje czasy ucisku i niawoli, i kožyn dzień daŭžej i jaśniej świecić nad Taboj soniejko woli, kab rasćwiŭ Ty, zakrasawaŭ i wydaŭ świetu swoj cenny płod!

Pamiatny dzień.

(Da 15-letniaho jubileju 1-aj litouskaj parachwii u Wilni).

Dzień 24 śniežnia 1901 hodu — heta na doŭhije czasy budzie pamiatny dzień dla naszych bratoŭ-litwinoŭ: u hety dzień jany ŭ stalicy naszaj supolnaj Baćkaŭszczyny — Wilni zdabyli dla siabie **pierszy litoŭski kaścioł.**

Woś, užo piatnadcać hadoŭ minuło s taho czasu, jak doŭhaje, upornaje zmahańnie litoŭskaho hramadzianstwa za swajo biaspornaje prawo zakonczyłosia jaho pabiedaj. Paśla nialiczenych kłapotoŭ, prośb, petycij, a ŭreszci i ćwiordych wystupleńnioŭ z damahańniami, kab relihijnyje patreby wilenskich litwinoŭ byli zdawoleny ŭ poŭnaj miery, litwiny dabilisia taho, szto niewialiki, zapuszczeny, biedny filialny kaścioł św. Mikałaja byŭ pryznanu parachwialnym i addadzien litwinom, szto dadatkowyje modły i kazańnia ŭ im paczali adbywacca pa litoŭsku. I s taho czasu kaścioł hety, adnoŭleny i pryazdobleny zachodam litwinoŭ, staŭsia centram, kala katoraho paczało hurtawacca litoŭskaje žyćcio, ažno pakul nie nastali lepszyje czasy, daŭszyje litoŭskamu ruchu mahczymaść razwiwacca wolna i szyroka, stupić na szyroki haścinniec.

Pierszym probaszczam u św. Mikałaja byŭ ks. Kuchta. Pry im i paczalisia pierszyje sproby litoŭskaj kulturnaj raboty na hrunci parachwijalnaj orhanizacii. Pry kaścieli była atkryta pierszaja ŭ Wilni litoŭskaja paczatkowaja szkoła d-ra Wiłejszysa. U murach prykaścielnych załažyłosia litoŭskaje tawarystwo ŭzajemnaj pomaczy, paśla — litoŭskaja achronka. Tut že znajszło prypynak i litoŭskaje nawukowaje tawarystwo ŭ pierszyje hady žyćcia. Ureszci, pry kaścieli była pabudowana sala dzieła schodoŭ, lekcij, predstaŭleńnioŭ i t. d., na katoruju achwiarawała znacznuju padmohu Kn. Magdalena Radziwiłłowaja, žadajuczy, kab i biełarusy, da siamji katorych jana siabie zaliczaje, mahli karystać z haściny litwinoŭ. I biełarusy ŭ pierszyje czasy swajej raboty adbyli nie adnu naradu ŭ murach kaścioła św. Mikałaja.

U czasi hetaj wajny, kali rasiejcy paczali słać u Prusaŭ partii wysialencoŭ, hetyje nieszczaśliwyje znajszli dla siabie piersy prypynak i spiesu ŭ tych že prykaścielnych murach.

Kaścioł św. Mikałaja i dahetul astajecca jadynym papraŭdzi litoŭskim kaściołam, ale, śledam za hetaj pierszaj zdabyczaj, litwiny dabilisia nawuki i modłoŭ u rodnaj mowie jeszcze ŭ dwuch wilenskich kaściołach. Hetak, u kožnuju niadzielu, a 8 hadzinie ranicaj, adbywajecca imsza z litoŭskim dadatkowym nabažanstwam u katedry, a dla szkolnaj moładzi — u kaścieli Bonifratoŭ.

Adznaczywajuczy pamiatny dla wilenskich litwinoŭ dzień, mimawoli raŭnujesz daroha, jakuju prajszli za 15 hadoŭ litwiny, da tej darohi, na jakuju ciapier tolki stupili biełarusy. I tut my pawinny pamiatać, szto biełarusoŭ pry zdabywańni naležnaho naszaj mowie miejsca ŭ kaścieli ždže mnoha pracy, mnoha ciažkich rasczarowańnioŭ, mnoha niezasłužanych kryŭd i napaściej sa starany naszych worahoŭ. Pierszy krok, zrobleny nami ŭ hetym kirunku ŭ Wilni ŭ paczatku 1916 hodu, nie daŭ nam niczoha. Ale sprawa nasza — słusznaja, žadańnia — sprawiadliwyje, i raniej ci paźniej jany pawinny być spoŭnieny.

Bielarus-Katalik.

U Wilni i wakolicach.

—*—

× **Na kućciu.** Pa zahadu Hłaŭnakamandujuczaho na ŭschodzi, ŭ naczy z 24 na 25 śniežnia 1916 h. cywilnym asobam pazwolena chadzić pa wulicach da 2 hadziny paśla pałunaczy.

× **Biełaruski teatr.** U aŭtorak, 26 śniežnia, u Cyrku na Łukiszkach oryhinalnaja pjesa F. Olechnowicza ŭ 3 aktach sa śpiewami i tancami »Na Antokali«.

U sieradu, 27 śniežnia, pa paniženych cenach „Cham", dramatyczny abrazok E. Ožeszkowaj.

Paczatak a 5 hadz.

× **U sajuzi kwaterantoŭ.** Miestowaje upraŭleńnie predłažyło uradu sajuza kwaterantoŭ pryniać uczaście ŭ naładžeńni zdaczy u arendu peŭnym ludziam pustujuczych haspod u pakinutych damoch u Wilni. Takich kwater — niekolki tysiacz. Dawierenyje uradu sajuza, buduć ahledać sanitarna-hygijeniczny stan tych haspod i naznaczać adpawiednuju da ciapierasniaho czasu cenu.

Wilenskije žychary, biaz roznicy nacyonalnaści, katorym patrebny zdarowyje kwatery za schodnuju cenu, mohuć zahadzia zapisywacca ŭ Biuro Sajuza Kwaterantoŭ (Wilenskaja 20, 3) ad 11 da 1 hadz. ranicaj i ad 4 da 6 papoiedzi.

× **Hramadzianski uhodliwy sud.** Na aposznim zasiedańni uhodliwaho suda, miž inszym, była razhledžena cikawaja sprawa miž damaŭłaśnikami R. i ich kwaterantam M. Sprawa iszła ab toje, szto kantrakt M. skonczyŭsia na św. Michała, i haspadary domu nie chacieli adnawić jaho, chacia M. žyŭ na tym miejscy ŭžo 15 hadoŭ.

Sud papiaredziŭ starony, szto jon nia može prymusić rabić nowuju umowu. Nia hledziacy na heta, jak adna, tak i druhaja starana prasili sud wydać swaju rezoluciju, jak jany pawinny ŭ hetym prypadku pastupić. Paśla narady sud znajszoŭ sposab pahadzić starony na tym, szto jany zrabili nowy kantrakt na kompromisnych warunkach.

Cikawa adznaczyć, szto haspadar domu Sz., katory ŭžo raz sudziŭsia ŭ uhodliwym sudzie, jak pazwany, za swajho boku pazwaŭ na sud inszaho swajho kwateranta. Sud sporku razwiazaŭ.

× **Nowyje karty na chleb.** Tydniowyje karty na chleb buduć nowy znaczna inszyje, czym ciapiera szn

Panščyna.

(Krychu razroznienych wypisak z minuušych dzion — zamiest zwyczajnaj kaladnaj apowieści)

I. Zamiesta pradmowy.

Historyja—heta takaja pania, katorsja lubić praŭdu skazać kožnamu ŭ wočy, nie zważajučy ni na stan, ni na stanowišče zacikawiŭšaj jaje asoby. Mała, što horkaje słowa wykinie ŭ wočy, ale ješče nie raz i zapiše, a ŭžož wiedama i z prykazki: „što napisana piarom,—nia wysiačeš taparom". Zapisanaje piarom pierežywaje wiaki i torkaje praŭdaj, jak palcam u wočy; maŭlaŭ, bač, hladzi, jak było na świeci ŭ daŭnyje časy, pawučajsia i wiedaj praŭdu...

Žyŭ raz na świeci literatar i, jak zwyčajna ŭ hetaj chwalebnaj prafesii bywaje, adzinotu swaju dzialiŭ z hoładam, choładam i ŭsielakimi biedami. I žyŭ u tyje časy na świeci redaktar hojny, katory dastaŭ zakaz na artykuł u swaju hazetu, u jakim treba było wychwalać i prasłaŭlać bliskučaje panstwo, jaho karysnaje značeńnie ŭ historyi našaho kraju, jaho sprawiadliwaść da „mužyctwa" i nieŭdziačnaść hetaho apošniaho. Redaktar toj ustupiŭ napisać zakazany artykuł woś hetamu znajomamu literataru, abiecaŭšysia zapłacić nawat hroš za drukawany radok, kali artykuł budzie napisany z mocaj i pierakonywajuča. Wiedama, što: „hoład nia ciotka", a „lohkaj" pracaj zarabić i hroš dobra. Literatar chapiŭsia za padadzienuju jamu temu, jak toplenik za ščepku, abo jak pierakupščyk staroj adziežy za nie saŭsim ješče znošenuju, niawartuju nazwańnia, čašć mužčynskaho adzieńnia,—i na druhi dzień užo siadzieŭ u wialikaj knižni i pierebiraŭ hrudy starych knih, šukajučy historyčnaho materjału da wyšej skazanaho artykułu.

II. Sto kazali literataru nawočnyje świedki.

Knižnia była bahataja, i ŭ jej było mnoha dobrych knižek. Najpierš literatar uziaŭ u ruki toŭstyje tomy „Volumina legum", u katorych byli pieradrukowany ŭsie pastanowy panstwa i šlachty za 200 z čymś hadoŭ. Rasiarnuŭ pierszy tom na stranicy 502, 503 i znajšoŭ tam zapisanuju konstytuciju, uchwalenuju na sejmie i paćwierdženuju šlachtaj, duchawienstwam i karalom u 1532 hadu, ab tym, kab paddanych sielan, jakije zbiahuć ad swaich panoŭ, pašukiwać da druhoha pakaleńnia.

— „Nie, hetaho mnie nia treba", — skazaŭ sabie literatar i pierewiarnuŭ niekolki stranic nazad. U hare naa stranicy stajała ličba 501, i tut šlachta wolnaho narodu ustanaŭliwała prawo, jakoje dawało wolu panom karać na cieli swaich paddanych za małoj wahi prawiny.

Literatar pierakinuŭ iznoŭ karcinu nazad. Na 502 stranicy ŭpisana pastanowa ab tym, što pan maje prawo śmierciu karać paddanaho, pawažyŭšahosia ŭdaryć šlachcica.

Całuju horść stranic pierakinuŭ literatar upierad i pad hodam 1543 na 575 stranicy znajšoŭ umacawanaje šlachockim sejmam prawo ab tym, što niepasłušnych i spraciŭlajučychsia hraničnym kamisaram sielan treba karać śmierciu.....

Mocna panerwawany nieŭdačaj, literatar adkinuŭ pieršy tom „Volumina legum" i ŭziaŭ druhi tom. Razharnuŭšy knihu, trapiŭ na 606 stranicu, dzie było ŭpisano prawo ab tym, što za mužyckuju haławu, kalib jaje niechta dachodziŭ, jak šlachockaj, nia maje być saŭsim płačena...

— „Heta daŭnyje, ciomnyje i dzikije časy",—skazaŭ sabie literatar. Pašukaŭ u haławie jaśniejšaj daty z minuŭščyny i spyniŭsia na 1569 hodzie,—na dacie, kali šlachta troch narodoŭ: polskaho, biełaruskaho i litoŭskaho — na zjezdzie ŭ Lublinie zaprysiahła sabie jednaść i ŭzajemnuju dapamohu.

— „Taki moment, kali try narody pada-

je. Jany — wialikszyje, i kožyn kwadracik na dzień razdzielen na 4 części. Zamiest chleba abo muki možna na karty brać i abiedy ŭ miestowych straŭniach.

Nowyje karty buduć wydany ŭ paczatku 1917 hodu.

× **Pryszczepka ospy.** Ad 24 da 26 śniežnia pryszczepki ospy nia budzie.

× **Kurs rubla.** Oficyalny—1 m. 90 f.; u bankach pry pradažy—2 m. $18\frac{1}{2}$ f., pry kupli—2 m. $22\frac{1}{2}$ f.

Pazyczkowaja kasa biare 6%.

× **Kiszaniowyje złodziei.** U apošnim czasi kala publicznych kas. asabliwa u kabiet, wyciahiwali s kiszeniau hroszy. Nichaj ludzi ściarahucca i pilnujuć swaje kiszeni.

Apawieszczeńnie.

ab torhu u kramach.

Zmieniajuczy apawieszczeńnie z 26 czerwienia 1916 h., naznaczajecca

I. Usie kramy i publicznyje miejscy pradažy, kali da ich nie adnosiacca dapuszczenyje pad wykluczeńnia, abo, ŭ paadzinokich prypadkach, na ich prośbu nie dadzieno asobnaje pazwaleńnie Stadthauptmann'a (Polizeiverwaltung), — pawinny astawacca atkryty ŭ hetkije dni

u-wa ŭsie budni, niadzieli i światocnyje dni ad 8 hadz. ranicy da 5 hadz. wieczera.

Ich možna dzieržać atkrytymi da 8 hadz. wieczera.

II. Možna dzieržać zaczynienymi:

chryścianskije kramy

— u niadzielu i światocznyje dni, aprycz kram sa spažyŭnymi praduktami, katoryje pawinny być adczynieny ad 8 da 9 pierad abiedam.

Žydoŭskije kramy:

a) ŭ szabasy i inszyje žydoŭskije światocznyje dni, aprycz kram sa spažyŭnymi praduktami, katoryje pawinny być adczynieny ad 8 da 9 hadz. pierad abiedam;

b) u piatnicy i inszyje dni pierad žydoŭski świataami — pierad źmierkańniem.

III. Dla miejsc pradažy chleba majuć siłu asobnie ustanoŭlenyje prawiły.

IV. Za narušeńnie hetaho buduć karać.

Wilna, 22 śniežnia 1916 h.

Der Deutsche Stadthauptmann
Pohl.

Z USIAHO KRAJU.

Kara za falszywy danos.

ŁOZNIKI, Wilensk. paw. Rabotnik Dowgiara ihraŭ u wieraśni miesiacu ŭ karty s siabrami, dy praihraŭsia. Kab pamścicca, jon pajszoŭ da žandara i skazaŭ, bytcym abyhraŭszyje jaho siabry napali na jaho na darozi i zrabawali hroszy. Za falszywy danos akružny sud zasudziŭ jaho na 1 hod u wastroh.

Mlecznaja pawinnaść.

KOUNA. Kožyn žychar Koŭny i pasiołku Szancy, ŭ katoraho jość karowa, pawinien zdawać u tydzień pa 6 litroŭ małaka — pa 3 u aŭtorak i piatnicu u mleczarniu. Za małako płacicimuć pa 20 fen. za litr. Aprycz hetaho ad kožnaj karowy treba raz u miesiac zdać poŭ funta twarohu pa cenie 50 fen. za niamiecki funt.

Za narušeńnie hetaj pastanowy karacimuć sztrafam da 3.000 marak abo da 6 mies. wastrohu.

WIESTKI Z RASIEI.

„Abarona" biełarusoŭ i litwinoŭ.

Wielmi cikawuju zamietku z rasiejskaho czornasocienskaho „Kołokoła" pieredrukowywaje ukrainskaja czasopiś „Вістник Союза Визволення України". Prywodzim hetu zamietku ŭ pierekazie ukrainskaj hazety i ŭ jaje aświatleńni dasłoŭna:

„Nadzieja adwajewać nazad Polszczu užo zusim znikaje ŭ rasiejskich czornasociennych nacyonalistoŭ, i jany ŭžo nia baczuć patreby paddzieržywać dumku ab polskaj aŭtonomii. Bolsz taho: orhan czornasociennych rasiejskich papoŭ „Kołokoł" wystupaje suproć szlachockich prywilejoŭ palakoŭ u Litwie i Biełarusi, u znacznaj czaści zanietych Niamieczczynaj. »U jakuju formu wyljecca razwiazka polskaho pytańnia, — my nia wiedajem«, — pisze „Kołokoł", — »ale my nie sumlewajemsia ab tym, szto palak ci to ŭ Biełarusi, ci ŭ Litwie, ci ŭ centry Rasiei bolej budzie lubić Polszczu, czym Rasieju... A kali heta tak, dyk nielha spadziewacca, kab polskaja szlachta, atrymaŭszy ŭ Litwie i Biełarusi tyje prawy, jakije maje szlachta ŭ centry Rasiei, i zabraŭszy ŭłaść u swaje ruki, nie ciahnuła-by da Polszczy, nie akazałasia by ŭ hetym kraju awanhardam Polszczy... Tawarystwo sławianskaj uzajemnaści padpisało ŭžo „chartiju polskich wolnaściej", pryniaŭszy rezoluciju ab patrebi dać palakam zusim roŭnyje prawy ŭ Litwie i Biełarusi«. Proci dacsy roŭnapraŭnaści polskaj szlachci „Kołokoł" ćwiorda pratestuje, zajaŭlajuczy, szto, karystajuczysia swaimi szlachockimi prawami, palaki siaduć na szyju litoŭskaj i biełaruskaj masie, »katoraja prawiniłasia pierad nami adno tym, szto astałasia wiernaju prawasłaŭnaj wiery i „russkoj" narodnaści«. Apošnije słowy u orhanie czornasocienskaho szowinizmu pakazwajuć dužа jarka, szto rasiejcy starajucca czym skarej skinuć palakoŭ s szyi litoŭskaho i biełaruskaho nasialeńnia adno dziela taho, kab biez polskaj konkurencii samym umacawacca na tej szyi. „Wiernaść" litoŭskaho narodu prawasłaŭnaj wiery — heta takajaž śmiachotnaja brechnia, jak i »wiernaść« biełarusoŭ „russkoj" narodnaści; ale heta brechnia pakazwaje, szto rasiejskije szowinisty hatowy paczać nowy abrusicielny pachod na Litwu i Biełaruś, kali-b hetyje krai wiarnulisia pad carawu ŭłaść".

Jednaść kiraŭnictwa.

SZTOKHOLM. »Russk. Inwalid«, hazeta wajennaho ministerstwa, dawiedaŭsia s pawažnaj krynicy, szto ciapier prawodzicca ŭ žyćcio dumka ab adnarodnym kiraŭnictwie na ŭsich frontach.

Rumyny pad rasiejskaj kamandaj.

LUGANO. S pryczyny ciažkaho razhromu rumynskich wojsk u Wałachii ŭsie rumynskije siły addadzieny pad hłaŭnuju kamandu rasiejcoŭ. Hetym maniacca dajści ŭ abaronie Mołdawii rasiejska rumynskimi wojskami.

Zajawa Kokowcowa.

SZTOKHOLM. Na schodzi rasiejska-anhlickaho tarhowaho tawarystwa hraf Kokowcow u swajej pramowi, zakranuŭszy miž inszym niamieckaje mirnaje predłažeńnie, skazaŭ, szto krok Niamieczczyny maje nadta wialikuju wahu, bo choć i nie pałožyć kanca wajnie, dy admoŭnaja adpowiedź pamahła by worahamu niezwyczajna napružyć swaje siły.

Pawarot Sazonowa?

PIECIARBURH. Sazonow pajechaŭ ŭ hłaŭnuju k wateru.

Ubiŭstwo starawierskaho archireja.

KOPENHAGA. Jak danosiać rasiejskije hazety, na starawierskaho archireja Michaiła, wiadomaho supracoŭnika liberalnych maskoŭskich hazet, napali rasiejskije „achranniki" i tak ciažka pabili jaho, szto jon praz kolki dzion pamier. Hazety dumajuć, szto pryczynaj hetaho dzikaho pastupka tajnaj palicii było toje, szto archireju było wiadoma szmat cikawych zakulisnych spraŭ rasiejskich „wiarchoŭ".

„Sajuz ubiŭc".

SZTOKHOLM. Silnaje ŭražeńnie wyzwała tut zajawa Siarhieja Prachodžaho ŭ czornasociennaj hazeci »Russk. Znamia«, szto jon byŭ prymuszen wystupić s „Sajuza russkaho naroda", bo jamu zahadali zabić Milukowa za 300 rub. Ubiŭstwo Milukowa pawinno było pasłužyć atkazam na jaho pramowu ŭ Dumie.

Wykarystańnie wodnych sił.

PIECIARBURH. Rasiejskaje ministerstwo daroh padało ŭ Dumu prajekt wykarystańnia sił wady dla fabryk, czyhunak i kapalnioŭ.

Z usiaho świetu.

Aŭstryjackije ministry.

WIENA. Prync Hohenloe, impierski minister finansoŭ, padaŭsia u adstaŭku, katoraja pryniata.

Baron Burjan, impierski minister zahraniczanych spraŭ, padaŭsia u adstaŭku, i adstaŭka pryniata. Jon zajmie miejsco impierskaho ministra finansoŭ, Hohenloe.

Impierskim ministram zahranicznych spraŭ naznaczajecca Czernin.

Socyalisty za mir.

BERN. Mienszaść francuskaj socyalistycznaj partii ŭ cyrkulary da swaich adnadumcoŭ pa ŭsiej Francii wystupiła proci bolszaści parti i proci dalejszaj wajny. Tam dasłoŭna skazano: „Pawodłuh sprawiedliwaści, na kožyn miljon naszych za-

juć sabie ruki,—dumaŭ literatar, — kali dušy ich napaŭniajucca braterskaj miłaściu i pačućciem sprawiadliwaści, pawinien parušyć luboŭ i da narodu prostaho i nieumiejetnaho..."

I, dumajučy tak, pierekidaŭ karty hruboha druhoha tomu „Vol. Leg." Pad hodam 1573, na stranicy 842 upisano prawo, uchwalenaje čyślenym, stotysiačnym sejmam waršaŭskim. Literatar čytaŭ tam ab prysiazie, złoženaj šlachtaj usich troch narodoŭ sabie naŭzajem na wiečnaje braterstwo. Zaprysiahnuŭšy šlachcic šlachcicu wiečnaje braterstwo, biaz roznicy wiery, prystupili jany da narady nad dolaj swaich bratoŭ-sielan. Nad sprawaj sielanskaj šlachta nia doŭha pracawała: adnahałosna stotysiačny sejm pastanawiŭ sielan abdarawać wiečnaj, patomnaj, z baćki na syna... niawolaj!

Literatar adkinuŭ i druhi tom praŭ toleracyjnaj i wolelubnaj respubliki i ŭziaŭ s palicy tom zasłužonaho historyka Herberštejna i hruby tom kroniki Stryjkoŭskaho. U Herberštejna znajšoŭ apowieść ab hramadzianskim ładzie ŭ Biełarusi i Litwie u XVI stalećci. Wiery hodny nawočny świedka apawiedaŭ ab tym, jak dwornia abdzirała narod haniebna, a niemiłasierna; jak sielanie, aproč čynša, płočenaho u dwor, i daniny, pracawali 6 dzion u tydni na pana, a siomy—na siabie; jak zasudženyje swaim panam na śmierć sielanie pawinny byli pad prymusam sami sabie rasparywać nažom žywaty... Adkinuŭšy Herberštejna, literatar znajšoŭ toje samaje apisańnie i u Stryjkoŭskaho...

Cacki (T. I, str. 25) apawiedaje, jak za karala Zyhmonta wydano było prawo, katoraje wydziedzičało sielan z ziamli nazaŭsiody i pieredawało ziamlu sielanskuju ich panom. Lubomirski (Rol. Lud. str. 14 i 15) apawiedaje, jak była ustanoŭlena zaborona karystacca sielanam z lasoŭ, s palewańnia ŭ lasoch, rybałoŭstwa, bortnictwa i inš. Hety-ž aŭtor na stranicach 16—19 apawiedaje dalej, jak było adabrano prawo sielanam rasparadžacca swajej ruchomaściu: biez pazwaleńnia panskaho prawo zabaraniało sielaninu pradać abo darawać kamu ruchomuju swaju reč.

Słaŭny Andrej Fryč Modžeŭski paŭstaje proci zabiwańnia biezkarna sielan „jak sabak" i wymahaje, kab było ustanoŭleno jakoje karajučaje prawo za zabojstwo sielanina šlachcicam.

Piotr Skarha kliče: «O, ziamielka, jak že ty bahata krywi napiłasia, ažno ad jaje pačyrwanieła? Jakže s ciabie mnoha hałasoŭ Ablawych wyletaje, naklikajučy pomsty! Sielanie ŭ panskaj niawoli, i pan može sielanina abdzierci i zabić, ničym pierad nijakim uradam nie adkazywajučy».

I doŭha, doŭha šukaŭ literatar patreb naho jamu materjału u historykoŭ i nawočnych świedkoŭ i.. nie znachodziŭ.

III. Žałasny kaniec wiasiołaho pačatku.

Minaŭ dzień za dniom; u tym že čarodzi išli i nočy, a ŭ hazeci zakazanaho artykułu ab dabradziejstwach šlachty dla sielanina nie było i nie było. Zatoje u literatara ŭ tecy nazbirałosia niemała wypisak, abwinawačywajučych panawaŭšyj stan.

I ot raz niedahadliwamu tamu literataru ŭzdumałosia pieradrukawać swaje wypiski. Znajomy drukar, pa znajomaści paličyŭšy u dwaja za rabotu, nadrukawaŭ knižku. Dobry pryjaciel knihar, adtarhawaŭšy sabie 80% ustupki, pryniaŭ knižku na prodaž i, kab nie adbiwać sabie pakupcoŭ, schawaŭ jaje ŭ skład. A literatar? Literatar straciŭ nazaŭsiody zakazy ŭ redakcijach i Kalady sustrecaŭ... Dy što tam! Nichaj sustrečaje, jak sam wiedaje. Nie darmo-ž kaže prykazka: «jak paścieleššia, tak i wyśpiššia.» Hadoŭ nima što žaleć!..

Niahodny Padpisak N. N.

bitych u Rasiei pawinna wypadać 4 miljony 700 tysiacz, u Anhlii — 1 miljon 500 tysiacz i ŭ Italii—900 tysiacz".

TEŁEHRAMY.

Wilson za mir.

BERLIN. Prezydent Ameryki Wilson predłažyŭ usim wajujuczym dzieržawam skazać swaje pahlady na mahczymaść zakonczeńnia wajny dziela pryraŭnańnia ich. Hetkaje pryraŭnańnie pawinno papiaredzić mirnyje pierehawory. Mir mo' bližej, czym usie spadziajucca. Warunki, na katorych, pawodłuh dumki wajujuczych, jany pawinny ćwiorda stajać, zusim nie takije niazhodliwyje, jak hetaho bajacca. Abmien dumkami prynamsi prałožyć darohu dziela narad i nabližyć nadzieju na pastajannuiu jednaść narodoŭ. Jon, prezydeot, nie predłahaje mira; jon nie predłahaje nawat swajho, pasrednictwa. Jon predłahaje tolki zrabić sprobu wyjaśnić, praz kolki czasu možna spadziewacca mira.

LONDON. Tutejszyje hazety s pryczyny noty Wilsona piszuć:

„Sajuźniki nia mohuć pryniać predłažeńnie Wilsona prychilna: jany adniasucca da jaho uważliwa, jak jano hetaho zasłužywaje, ale Wilson nia može pieraszkodzić naro baranicca".

«Times» adznaczywaje, szt .eždany krok Wilsona pryjszoŭ zusim nieŭspadzieŭki, — tym bolej, szto bolsz pawažnyje amerykanskije hazety witali zajawu Llojda Džordža, katory adkinuŭ niamieckaje predłažeńnie. Wilson, zdajecca, nie aceniwaje dawoli surjozna lepszuju czastku amerykanskaj hramadzkaj dumki.

Niamieckije apawieszczeńnia.

22.XII. Zachodni teatr:

Kala bierahu mora, ŭ wakolicach Sommy i na ŭschodnim bierazi Masu paabiedzi uzmacawaŭsia ahoń artyleryi.

Uschodni teatr:

Front Leopolda Bawarskaho: Uzdoŭž Dźwiny i na Stochodzi trywaŭ ahoń rasiejskaj artyleryi. Na paŭnocznym zachodzi ad Załoža niamieckije atrady ŭwarwalisia na dźwie rasiejskije pierednije pazycii i ŭ wiosku Zwyczyn i wiarnulisia s 4 minamiotami, 2 kulemiotami i 34 pałonnymi.

Front erc-hercoga Jozefa: Nacsnaja ataka worahoŭ na poŭnaczy ad daliny Trotusula adbita.

Front Makienzena: U Wialikaj Wałachii pałažeńnie nie zmianiłosia.

Armija ŭ Dobrudžy mieła ŭdaczu i ŭziała ŭ pałon 900 rasiejcoŭ.

Makiedonski front: Na Strumie — patrulnyje operacii.

Austryjackije apawieszczeńnia.

WIENA. 21.XII. Uschodni teatr: (hl. niamieck. apaw.)

Italjanski teatr: Biez pieramien.

WIENA. 22/XII. Uschodni teatr: (hl. niamieck. apaw.)

Italjanski teatr: Biez pieramien.

Wajaŭniczy Llojd Džordž.

BERLIN. Pawodłuh hazet, hłaŭnyje punkty prahramy Llojda Džordža hetkije.

Niewažnyje promysły buduć zakryty abo ahraniczeny, kab ich rabotniki pierajszli da inszych—wažniejszych promysłoŭ. Rabotniki cełymi hrupami pierasielajucca tudy, dzie jość patreba, i im buduć płacić pawodłuh rascenki ich prafesyonalnych sajuzoŭ. Ad miesiaca studnia budzie szmat ahraniczen pasažyrski ruch. Ceny za bilety pawaliczywajucca na 50%.

Ułaści atrymajuć prawo adbirać ziamlu i prymuszać ziemlerobcoŭ pracawać na ziamli pawodłuh zahadu.

Padwodnyje pacztowyje znosiny.

BERLIN (W.T.B.). Pierawozka pisiem u Ameryku i nazad adbywajecca padwodnymi łodkami.

Із wajena-pałonnych naszaho kraju.

Z Wilni i Wilenskaj huberni.

Tabor dla wajena-pałonnych Worms.

Andruszkiewicz Wład. „ 13 „

16 kompanija:

Miesin Gierard, Wilnia.
Doksiewicz Maciej, Dyndumie.
Irczyt Kazimir, Lida.
Lopszewicz Maciej, Wilnia.
Maczkoŭski Karol, „
Norejko Bronisłaŭ, „
Raczyc Bronisłaŭ, „
Ramanoŭski Marcin, Troki.
Stefanowicz Bolesłaŭ, Szyski.
Wałonowics Feliks, Wilnia.
Sienkiewicz Iwan, Wilnia, 19 komp.
Wolwoŭ Edward, „ 20 „

18 komp.:

Dusz Ihnat, Wilnia.
Kurkul Michaił, Korki.
Ziniewicz Anton, Wilnia.
Stankiewics Stanisłaŭ, „
Csuryca Iwan, Polany.
Zahunowicz Adolf, Wilnia.
Kreczka Dominik, Wilnia, 19 komp.
Kawaleŭski Kaspar, „ 9 „
Łupkiewicz Władysł. „ 9 „
Misuna Siarhiej, Kruto. 9 „
Katkoŭski Hipolit, Wilnia. 15 „
Nowalinski Jazep, „ 15 „
Samusionak Iwan, „ 15 „
Kodź Juljan, Wilejka. 4 „
Wolski Konstancin, Wilnia. 4 „
Protascoŭ Ściepan, Garbie. 3 „
Czulada Iwan, Hrybiała. 3 „
Byszeŭski Kazimir, Wilnia. 10 „
Hardziec Anisim, „ 10 „
Hoŭzdit Piotr, „ 10 „
Szarski Iwan, „ 10 „
Andrukajtis Jazep, „ 12 „
Dordach Jazep, „ 14 „
Jodogalwis Aaton, „ 14 „
Eurc Siamion, „ 3 „
Rehin Stanisłaŭ, Wilejka. 6 „
Rynkiewicz Anton, Wilnia. 6 „
Szelkoŭski Franc. „ 13 „
Satejn Todar, „ 16 „
Okulicz Bronisłaŭ, „ 1 „
Giecz Iwan, „ 12 „
Pastuchoŭ Mikita, „ 12 „
Sirotkin Ksenofont, „ 20 „
Śnieżko Ihnat, „ 1 „
Luner Miszulem, „ 4 „
Preiczyk Gabryel, „ 5 „
Sudarski Mowsza, „ 5 „
Dusiacki Icek, „ 8 „
Tartakoŭski Szaja, „ 8 „
Lejbczyk Chaim, „ 10 „
Gutmann Iser, „ 11 „
Droncik Ilja, „ 12 „
Kadyszewicz Girsz, „ 12 „
Lermann Pawał, „ 12 „
Rewer Abram, „ 14 „
Iloncki Beuesz, „ 14 „
Rachmann Moŭsza, „ 16 „
„ Wolf, „ 16 „
Szuster Lejba, „ 16 „
Werłoŭski Lejzer, „ 16 „
Smalenski Jakaŭ, „ 17 „
Abramowicz Symon, „ 18 „
Kazłoŭski Ajzik, „ 18 „
Swirski Ilja, „ 21 „

Drukawana u drukarni M. Kuchty. Wydawiectwo «Homan». Redaktar W. Łastoŭski.